

Dr. Zsaki

UNITARIUS ÉRTESÍTŐ

A L A P I T O T T A J Ó Z A N M I K L Ó S

T A R T A L O M

Gyallay-Pap Domokos:

A PÜSPÖKNÉ TANÁCSA

EGYHÁZKÖZSÉGÜNK ÉLETÉ-
BŐL

GUMAN JENŐNÉ EMLÉKE-
ZETE

BIBLIA OLVASÁSA KÖZBEN

KÖNYVEKRŐL

Bencze Márton:

DUNA-TISZAKÖZI UNITÁRIUS
SZÓRVÁNYEGYHÁZKÖZSÉG

EGYRŐL-MÁSRŐL

AZ OLVASÓ IRJA

HÍREK

„És egybegyűjtöm őket mindenfelől és
beviszem őket az ő földjükre!” (Ezék. XXXVII. 21.)

Budapest 1944 június hó

XXIII. évfolyam 6 szám

EGYRŐL / másról

A hazáért

Dr. Szabó László orvos-főhadnagy, hazája iránti kötelessége teljesítése közben, 27 éves korában, repülő halált halt.

vitész Varga Álmos m. kir. hadnagy, a Kowel körüli harcokban, mint századparancsnok, katonáit rohamra vezetve, 21 éves korában hősi halált halt.

Berde Károly tartalékos zászlós, tisztviselő, a harctéren szerzett súlyos sebesülése következtében, 25 éves korában, hosszas szenvedés után elhunyt. Berde Lajos keblől tanácsos atyámfia szeretett fiát gyászolja benne. A magyar hősök seregének bátor katonái voltak. Áldozatuk legyen forrása a szabad, magyar életnek. Emléküket szeretettel megőrizzük.

Gyallay Domokos új könyve, az „Egy földél alatt” (236 oldal, Új Idők irod. Int. kiadása, 1944.) tulajdonképpen könyvismertetéseink közé kívánkoznék. Szeretnők azonban olvasóink figyelmét külön is felhívni erre a könyvre s azért itt foglalunk vele, mindjárt a lap elején. Ezt a kivételezést megérdemli ez a könyv úgyis, mint irodalmi érték. Gyallay Domokos kiforrott elbeszélő készsége, ízes magyar, sőt székely (de nem mesterkélten „székely”) iránya komoly érték, novella-irodalmunk színe-java. Így, az év közepén, nem lehet még a „leg” képzőt alkalmazni erre a könyvre, mert még nem tudjuk, milyen új elbeszélés-gyűjtemény jelenik meg a hátralevő félesztendőben, — azt azonban nyugodtan elmondhatjuk, hogy ez a könyv egyik legértékesebb műve az 1944. év termésének.

Még az a szempont sem hozná ezt a néhány sort ide, a lap elejére, hogy ennek a szép könyvnek a szer-

zője unitárius ember, aki ráadásul unitáriusságából nem is csinál titkot, ebben a művében sem. Pedig ez sem kicsiség, ha a nálunk sajnosan elfajult felekezetieskedés ama mértékére gondolunk, amely bizony igen sok esetben letéteti a könyvet az olvasó kezéből, ha nem a saját felekezeti írótól származik az.

Parancsolólag lapunk első oldalára vonzza azonban ezt a könyvet az a tény, hogy abban nem csak unitárius író szólal meg, hanem egyúttal unitárius irodalom is születik meg benne. Unitárius szépirodalom. Halljuk erre a megjegyzésre a felviharzó ellenvetést: „Mi az az unitárius szépirodalom? Ne szaggassátok szét a magyar irodalmat felekezetek szerint! Legalább ide ne csempészétek be a felekezetieskedést, a pártikulárizmust, azt, ami részekre bont, ahelyett, hogy egyesítene, amire pedig manapság olyan igen nagy szükség lenne!” Megértjük, aki így kiált fel. Magunk is azok közé tartozunk, akik egyesíteni szeretnénk, nem szétbontani. Ám itt nem is erről beszélünk. Az unitárius szépirodalmat mindössze abban látjuk megjelölhetőnek, hogy a magyarság egy kis töredéke, a székelyföldi unitáriusok, a századok folytán annyira külön világban tartotta fenn magát, hogy ez a külön világ ismeretét, jellemzőt, íróit kíván a szépirodalomban is. Tömörkény és Móra sem akarták szétszakítani a magyar irodalmat, amiért megajándékozták azt a szegedi és szeged-környéki magyar ember remekbeszabott jellemképeivel elbeszéléseikben. A székelyföldi unitáriusok eme külön világának a kialakulását nem annyira csak az unitárius hitelvekből fakadó életmódjuk, mint főképpen az az üldözés és meg-nem-értés fejlesztette ki, amellyel századokon keresztül szemben találták magukat. Bármennyi igazságtalanság is érte azonban őket a magyarság többségének a részéről, nemcsak, hogy hazafialakok nem lettek, hanem — épen ellenkezőleg — mindig és mindent a legelső helyre álltak, ahol áldozatot hozhattak magyarságukért és hazájukért. Kis számukat messze

felülhaladó mértékben vették ki részüket azokban a harcokban, amelyek békében a magyar kultúráért, háborúban a magyar szabadságért folytattak. Amikor tehát Gyallay ezt az unitárius világot ismerte, egyben Erdély legmagyarabb és legragyogóbb jellemeiről ad képet.

Unitárius papokról, harangozókról, légátusokról és hívekről találhatunk pompás elbeszéléseket ebben a könyvben, melynek mutatványképen közölt egyik novellája is nem kisebb embert von bele a történetbe, mint Kriza János püspököt, a nagy magyar népdal-gyűjtőt és íróit.

Ezek a tipikusan unitárius székely jellemképek gazdagodása a magyar irodalomnak, de gazdagodása és felmérhetetlen kincse az unitárizmusnak is. A legtöbb magyar ember Jókai „Egy az Isten” című regényéből ismerte meg az unitáriusokat. Érthetően, mert — eltekintve attól, hogy az unitáriusokra vonatkozó más természetű ismertetéseket a nem-unitáriusok alig olvasták — a magyar ember mind máig meserajongó. Egy vers, regény, vagy színdarab megfogadhatóbban érzékelteti a legtöbb magyar emberrel az elvont igazságokat, mint bármiféle történelmi, teológiai, vagy filozófiai érvelés. Ezért üdvözljük olyan igazi örömmel Gyallaynak ezt a könyvét, mert ezeken az elbeszéléseken át újabb olvasók ismerik és szeretik majd meg azokat a székely embereket, akik az unitárizmus emelőin élnek. Adja Isten, hogy ez az első kötet még sok hasonló, unitáriusokkal és az unitárizmussal foglalkozó szépirodalmi műnek legyen az előhírnöke.

Mikor Gyallay Domokost az „Egy földél alatt” megjelenése alkalmából a'yafiságos szeretettel köszöntjük, egyúttal kérjük is, örvendeztessen meg még minket sok hasonlóan ízes és kedves történettel az unitárius történelem és az unitárius emberek köréből.

Sz. I. S.

A címlapon lévő kép az újszékeli unitárius templomot ábrázolja. Rajzolta Kereki Gábor.

A PÜSPÖKNÉ TANÁCSA

Végh Antal Kiskede kiérdemesült lelkipásztor, nagy tisztelője volt a tollforgató embereknek.

Egyetemi diákkoromban, a szárnypróbatúlgatások idején, engem is gyakran meghívott és szívesen vendégtelt meg kis házában, amelyet a nyugalombalépés idejére a falu egyik szép pontján épített.

Volt jó élelem a kis házban!

A tisztelotes asszonyban ugyanis valamiképpen az a tudat rögződött meg, hogy a tollforgató emberek mindnyájan hajlanak a mellbajra, tehát hízlalni kell őket. Minden jót belém tanácsolt volna ottlélelem alatt.

De, persze, nemcsak kenyérrel él az ember — kivált papiházban. Végh Antal lelki táplálásomról is gondoskodott. Jóbeszédese ember volt, nem fogyott ki az emlékezősekből. A kolozsvári ó-kollégium dolgaival mularozott legszívesebben. Milyen vidám diákélet folyt ott az ő ifjúságában! A legáció örömei... a kánus szereplései temetéseken, lakodalmakon... a senior nagy hatalma...

No, és az akkori püspök fennkölt személye!...

Kriza János volt a püspök Végh Antal diákkorában, a népköltészet költőudósa.

Történt, hogy utolsó teológiai esztendejének pünkösdjén Kriza püspök Végh Antalt Tordaszentmihályra rendelte ünnepi legátusnak.

Szép főpásztori intelmekkel történt a legátusok szétbocsátása.

— Többet ér egy marék jó magaviselet, mint egy véka tudomány! — kötötte lelkükre a püspök.

Antal diák vidám szívvel gyalogolt el Szentmihályra. De mindjárt lelohadt a vidámsága, amint a pappal megismerkedett. Éltes, savanyú ember volt Csombor tiszteletes, ollóval borotválkozó, zord-mord agglégény. És a papiház is kiellen, üres fészek. Fekvőhelyet is nehezen tudott igazítani a legátusnak.

Szerencsére az étkezéssel — diákembernek mégis az a fő — nem volt baj, mert mind délebédre, mind vacsorára együtt jártak a pappal a helybell földbirtokoshoz, Baló Károly uramhoz.

Ünnep első napjának vacsoráján olyan irányba kalandozott el az öregek társalgása, hogy a legátus is szóra merészkedett.

— Milyen gyönyörűen énekelt a mai Istentiszteleten egy leány! — mondta. — Középen ült a leányok padjában... nemcsak a hangjával vált ki, hanem a szépségével is.

Baló uram és a pap, mint egy rugóra járó lelkek, egyszerre merészlették tüskés tekintetüket a legátusra.

— Ahá, a Bereyné leánya, Esztike! — jutott eszébe a papnak.

S mint mérges kandurok, ha mádarfióka potlyan eléjük, nagy hergés-morgást kezdtek a legátus megjegyzésén. A leányzót is rótták, de főként az anyját, özvegy Berey Mihálynét vették szapulóra. Hogy ez az asszony milyen felháborító módon üz gúnyt az úri tekintélyből! Férje még hűségesen őrizte családját nemesi hagyományait, egyház és vármegye igazgatásában, pártalakítások, választások alkalmával az urakkal tartott; ez a Bereyné pedig mindinkább hátat fordít az úri rendnek. Pedig pap, tanító kérője is akadott volna a leányának, ha ki nem vetkőzik az úri köntöséből...

Másodnapján a legátus végezte a templomi szolgálatot. Berey Esztike akkor is ott virított a parasztlányok koszorújában. A legátus ítélete szerint most még gyönyörűbb énekilés-sel segítette mennyei felé a gyülekezet áhíhatát.

Istentisztelet végén a cinteremben megállt és szóba ereszkedett a lánnyal. Tűzzel, hévvel köszönte meg, hogy énekével olyan nagy gyönyörűséget szerzett neki.

— Örülök, ha tetszésére volt! — irult-pirult a lány. — Legátus úr kamatostól visszafizette szép tanításával.

A vacsora megint ott volt a földbirtokos házában. Az ambituson ültek, marosmenti nekár mellett mulatván az időt.

Bezzeg most, az ünnepi éhítat idejének lejártával, a falu sem volt csendes. Pár házzal odább folyt az ifjúság lármemulatsága, a muzsikaszó ideverődött a bálház nyitott ablakán. Nótaközben pedig a Baló-

kúria kökerítése mellett utcaszerén hullámozott alá s fel a tánc népe. Zsibongtak, játszadoztak, énekeltek.

— Berey Esztike éneke! — neszelt fel egyszer Végh Antal.

Milyen gyönyörűen fújja a világi énekeket is! Csupa fül volt; milyen szívesen került volna ő is a kapun kívül a leány közelébe! Elthagyni a két vén nyugót! Szó sem lehet róla, szörnyen megsértődnének.

Az öregek ünnep nevében néhány pohár borral megszerezték a hétköznapi mértéket, későcskén volt már, mikor a diák és a pap fömentek a parókiára. De Végh Antal nem volt álmos. Kinyitotta az ablakot, az utcasor felé hallgatózott. Ide a templomdombra még szebben, még szárnyalóbban szállt föl az Esztike éneke. Dalosmadár hívja ilyen édes zengéssel a párját!

Csak állt ott s fülelt egy ideig, addig tudnifillik, amíg a pap szobájában kialudt a gyertya. Lábujjhegyen az ajtóhoz ment, hallgatózott kicsiddég, aztán vissza az ablakhoz... kiugrott az udvarra s dobogó szívvel eliramodott a mulatság irányában. Erősen fogadkozott magában: csak egy órácskát tölt a házon kívül, nagyobb gyülekezeti előtt nem is mutatkozik, csak Berey Esztike énekének hallgatásában gyönyörködik rövid órácskát...

Úgy kezdődött, ahogyan tervezte, de nem úgy végződött. Berey Esztike nagyon szíves volt hozzája, — mintha csakugyan várta volna jövetelét — de a falusi ifjúság is kedvesen fogadta, külön táncossal tisztelte meg. Most aztán... Vissza kellene osonni, nehogy a rosszálmú, boglyoskodó pap észrevegye a megugrást... De Esztike olyan szép volt és olyan zengő, nyájas szavakkal marasztalta!

A pilymallat ébresztette magára Végh Antalt a vigasság mámorából. Most aztán csakugyan vissza a parókiára és besurrani az ablakon!

Ha ugyan befelé is olyan könnyen ment volna, mint kifelé!

Az ablakot zárva találta a legátus. És kín! az ablak alatt ott volt a batyuja kicédulázva: „Azonnal hagyja el az eklézsiát! Tettét jelen-

teni fogom a püspök úrnak: Itélje meg ő, illik-e legátusnak késő éjjel a papiház ablakán kiugrani s parasztokkal duhajkodni? Csombor lelkész."

Végh Antallal forogni, recsegni kezdett a világ. Kriza püspök jószágos arca villant meg képzeletében... látta, hogyan komorodik el a főtisztelendő úr tekintete, aztán hogyan kezd villámokat szórni sötét, nagy szeme. Hallotta, milyen megbotránkozással kéri számon a marék magaviséletet. Hogyan nyílik ítéletre ajka: méltatlan lettél a papi palást elnyerésére!

Erejfogyóitan ült le batyujára. Hogyan lehetne a püspök ítéletét elhárítani?

Hátha megkérlelné a papot? Nézzé el meggondolatlanságát, ne ingerebbe ellene a püspököt.

Vajjon, alszik-e még? Igen azt fogja cselekedni, megvárja a pap fölkelését, beszélni fog vele.

Dehogyan aludt, nem aludt a pap! Feltört nyakú kabátban jött feléje a kerten át, a Baló-kúria felől. Már messziről rája recsegett hangját:

— Mi az, még mindig itt cégérez a papiházat?

— Kérem tiszteletes úr, bocsásson meg! — állt föl a legátus tiszteletel. — Bánom amit tettem.

— Így botránkoztatni az eklézsiát!

— A nép nem botránkozott meg. Még jónéven vették, hogy közéjük men'ém! — kereselt mem'iséget Végh Antal.

— A nép? — bigyesztette ajkát a pap. — Az számít, amit Baló úr mond, Baló úr pedig azt kívánja, hogy tüstént tünjék el a faluból.

Baló úr kívánsága? Vette batyuját, kikullogott a faluból, keresztül Torda városán, neki Kolozsvárnak!

Pünkösöd hava volt, tündöklő tavasz!

A zord-mord emberek képe mindinkább beleenyészett a távolságba. Berey Esztiike almavirághoz hasonlatos tekintete incselkedett Végh Antallal, a szerénsszerte hangzó tavaszi hangverseny pedig Esztiike éneklésének emlékét csendítette meg szívében.

De amint meglátta Kolozsvárt! Az ó-kollégiumot, amint szigorú homlokát kiemeli a többi házak közül. S

vele ezemben a püspöki házat, magas meredek oromzatával... Bizony elszorult a Végh Antal szíve s kiriadt belőle Berey Esztiike já'szi, szelíd képe, mint a madár a megdobott bokorból.

Most aztán hazáig mind csak Kriza jüspök sujtoló tekintetét lát'a maga előtt s ítélő szavát hallot'a.

Mikor érkezik meg a pap följelentése? Alkalmasint a hetivásár alkalmával fogja a vádlevelet beküldeni. Nehány nap van még addig, azt az időt kell a baj megelőzésére fölhasználni! Zavaros tisztálan tervek kísértették elalvás előtt. Ha a pap levelének hozóját meg lehetne környékezni s a följelentést cigányútra juttatni!...

De reggelre elmúlt a kísértés. Nagy elhá'ározással kelt fel. A püspöknekéhez fog folyamodni szorongatott állapotában. A főtisztelendő asszony a diákság védőangyala. Éhező diákokat táplál éléskamrájából, az iskola belegeit anyai szeretettel gondozza, fiatal papoknak és tanároknak méltó házastársat ajánl s urának jó szelleme az egyház ügyeinek igazgatásában. Ha ő oltalmába venné a szentmihályi pap támadása ellen!

Megleste, hogy Kriza püspök mikor megy el a kaszinóba s fölbá'orkodott a főtisztelendő asszony színe elé. Őszintén elmondotta szentmihályi cselekedetét. A leány mennyei szép éneke fogta meg, de nagyon mélyen megfogta, egészen a szív gyökeréig... nem tudott ellenállni a vágyakozásnak! Belátja, hogy nem volt illendő dolog az ablakon kiugrani...

A püspökneké figyelmesen meghallgatta a papjelölt töredelmes vallomását.

— Engem meggyőzött szándékának tisztaságáról, Végh úr! — mondot'a mosolyogva. — De az uramat aligha nyugtatná meg a maga magyarázata. Tudja a férfiak fegyelmi ügyek intézésében nem szokták érdeme szerint méltányolni a szerelmet. Jól van, én szívesen Végh úr pártjára állok, de az uram megnyugtatóra valami alkalmasabb mentséget kell kitalálnunk...

— Mit tanácsol főtisztelendő asszonyom? — nézett Végh Antal jó

gondolat hiányában a püspöknekére.

A püspökneké gondolkozott kis ideig.

— Végh urat tehát a Berey Esztiike éneke vonzotta a multságba! — fordult aztán a fiatal emberhez. — Nem tanult meg vagy egyet az Esztiike énekéből?

Végh Antal ugyancsak próbált emlékezni, de végül csüggedten engedte le fejét.

— Az énekek szövegére nem tudok emlékezni. Csak a dallamok csengnek a fülemben.

— Kár! Mert az uram nagy gyönyörűségét lel ezekben a falusi dalokban. Papjait is állandóan serkenti a dalok följegyzésére. Könyvet akar összeállítani ezekből, amint mondogatja: csodálatos szépségű bokré'át fog kötni az összegyűjtött vadrózsákból. Ha tehát maga is átnyujthatná neki néhány szentmihályi dal szövegét, mindjárt más színbe lehetne öltöztetni a maga éjszakai kirándulását.

— Egész füzetet teleírhattam volna Esztiike dalaival! — sajnálkozott a fiatal ember.

A püspökneké továbbbeszötte a tervet.

— Utóvégül még nem kése' el futni fogja a szünidőből. Szentmihály nincsen messze ide, ránduljon ki újólág. Esztiike bizonyosan nem fogja rossz néven venni a háborgatást. Jegyezzen föl néhány szép dalt... én azalatt vigyázni fogok, hogy a pap följelentése ne kerüljön hamarabb az uram kezébe, mint a maga dalbokré'tája.

Örü-e a méh, ha rózsához nyílik útja?

Végh Antal hajnalra virradólag repeső kedvvel indult Esztiike látogatására.

Pár nap mulva jelentkezett a püspöknekél. Gazdag zsákmánnyal tért meg, gondos szép írással jegyezte föl Esztiike dalait, még meg is tétezte özvegy Bereyné tollbamondott régi énekeivel.

Megbeszölték a tennivalókat: hogyan nyújtsa át a dalos füzetet a püspöknek, hogyan szöje bele a gyűjtés ismertetésébe az ablakon át való közlekedést?

Kriza püspök nagy brávózással fogadta a fiatal ember buzgólkodá-

sát. Persze, olyan a gyűjtés szenedélyo: az ember nem tud elaludni és az ablakon is kiugrik, ha érlekes szakmányra van reménység. Nagyon dícséretes dolog, hogy papnövendék olyan meleg érdeklődést tanusít a népköltészet iránt, hiszen, ha most megismeri a gyűjtés fogásait, pap korában megbecsülhetetlen szolgálatakat tehet a tudománynak...

Nagy kegyelemben hagyta el Végh Antal a püspök szobáját.

Multak a napok, semmi hír a följelentésről. Ugy látszik, mégis megcendolták a dolgo: a szentmihályi mord emberek, szótétlen hagyják a pünkösdi kalandot.

De hát egyszer jön a senior: Végh Antal siessen a püspök úrhoz kihallgatásra. No, most lesz a nagy hadd-el-hadd! — kerülgette a hidegség a fiatalember baloldalát.

A püspök azonban nyájas mosolylyal fogadta, kezét nyújtott neki.

— Hát barátom maga nagyon szép csokrot kötött össze Szentmihályon! — mondotta. — Valóságos gyöngyszemek, ékességgel lesznek a *Vadrózsák* kötetének. De éppen, mert olyan szépek, a kis hibák is jobban meglátszanak rajtuk. Szavak, sorok itt-ott kírlnak a versek szerkezetéből, tessék csak meghallgatni! — olvasta fel a püspök a kifogásolt darabokat. — Kár volna ezeket ilyen fogyatékossgal besorozni a kötetbe, bizonyosan helyesebb változatokat is lehetne találni Szentmihályon. De ki végezze el a kutatást? Legtermészetesebb volna, ha a szentmihályi papra bízám a feladatot, de — köztünk legyen mondva — Csombor uram nagyon elparlagiasodott ember, nincs érzéke ehhez a gyönyörű munkához... mostanság is egy bizonyos följelentésben szomorú bizonyítványt állított ki hozzá nem értő, sekélyes lelkületéről... Hogy oldjuk meg tehát a kérdést? A feleségemnek az a gondolata támadt, hogy magát kellene megkérnem, édes fiam, a szép feladat vállalására, végül is maga kezdje, maga végezze be. Arra kérem tehát, még egyszer fáradjon ki Szentmihályra s ezeket a megjelölt dalokat énekeltesse, mondassa el minél több emberrel, a változatokat mind jegyezze föl, valahonnan csak előkerül a romlatlan szöveg. Ha

kedve érezne a dologhoz, egy-két hétre szabadságot adnék s költségét előlegezném a *Vadrózsák* kötetének terhére.

— Boldogan szolgálok, föltisztelő uram! — tört ki a készség Végh Antaltól. — Szívemnek tetsző feladat, még ma útrakelek!...

— Örülök, úgy látszik, feleségem ezúttal is eltalálta a leghelyesebb utat!

Végh Antal útrakerekedett, megszámolt. Esztikénél s tekintélyes időbe telő, de gondos utánjárással bőséges szövegváltozatot jegyzett föl, gyönyörűséggel válogatható belő-

A kolozsvári Unitárius Kollégium Gimnáziuma évkönyve most jelent meg. Gálffy Zsigmond igazgató tette közzé és László Tihamér igazgatóhelyettes szerkesztette. Az intézetnek — mint az évkönyvből kitűnik — 258 rendes és 19 magántanulója volt. Ebből unitárius 182, református 34, r. k. 28, g. kat. 1, ev. 6 és baptista 1 volt. A 252 osztályozott növendékből magyar anyanyelvű volt 251, 1 pedig román anyanyelvű. A 252 növendék 1308 jeles, 1152 jó, 796 elégséges és 4 elégtelen érdemjegyet szerzett. Az érettségi tett növendékek közül ipari pályát 2, közigazgatásit 1, lelkészit 3, tanárit 1, jogit 3, orvosit 4, állatorvosit 1, műszerészt 1, erdőmérnököt 2, vegyészmérnököt 4, kögazdaságit 1, gazdaságit 3, katonait 9 választott. Az internátusnak 127 lakója volt. A tanári testületnek 18 tagja van. Az évkönyv magában foglalja az iskola rövid történetét, valamint az 1943—44. iskolai év történetét. Az intézetnek az 1920—21. iskolai évben 300, az 1930—31. iskolai évben 197, az 1940—41. iskolai évben 204 növendéke volt.

Budai istentiszteleteinket alig kezdtük meg és máris bizonyosságot kaptunk afelől, hogy az istentiszteletek tartásának gondolata igen jó volt. Hiveink már az első istentiszteleteken is igen szép számban jelentek meg, de ez a szám a második istentiszteleten még emelkedett. A jelenlegi helyzet nehézségei, a nagy távolságok és az állandó légveszély következménye, hogy hiveink lakásukat nagyobb távolságra,

lők a vadrózsák rajongó szerelmese...

*

Már annak is szép ideje mult, hogy Kiskede kiérdemelt papja az ő „irodalmi működésé”-nek ezt az esetét elmondotta nekem. De most is érzem a tornác violáinak eső illatát és hallom a tiszteletes asszony hangját, amint kedves zsörtölődéssel kiszól a tornácra.

— Tónikám, ne éjszakáztasd a vendégünket, feküdjetek már le!

— Megyünk Eszükém, megyünk! — állt föl az öreg derűs pillantással.

különösen itt, ahol kisebb gyermekek is vannak, nem merték elhagyni. Egyházközségünk vezetősége úgy határozott, hogy a távolabb lakó hívek részére, lakásukhoz közelebb lévő helyeken tart istentiszteletet. Tekintettel arra, hogy a főváros pesti oldalán eddig is két helyen tartottunk istentiszteleteket, a Koháry- és a Högyes-utcai templomokban, s ha ehhez még azt is hozzávesszük, hogy a MÁV-telepi közös protestáns imaházban is tartottunk két hetenként istentiszteletet, magától értetődő, hogy a budai oldal unitárius híveihez kellett közelebb mennünk. Eddig három istentiszteletet tartottunk Budán: kettőt a Darányi Kálmán-u. 5. sz. református templomban, főként a XI. kerületben lakó hívek részére, (itt a gyülekezet színe előtt már egy újszülöttest is megkereszteltünk), egyet pedig a II., Toroczkó-tér 1. sz. református templomban. Hiveink figyelmét újból felhívjuk a budai istentiszteletekre: a XI. ker., Darányi Kálmán-u. 5. sz. alatti református templomban minden hó első vasárnapján déli 12 órakor, a II. ker., Toroczkó-tér 1. sz. alatti református templomban pedig minden hó harmadik vasárnapján déli 12 órakor, tartunk unitárius istentiszteleteket.

A pünkösdi ünnepek urvacsorai kenyerét Ertl Károlyné sz. Nagy Róza, borát pedig dr. vitéz László János gondnok és Mán Józsefné atyánkfiai adományozták. A mi egy Istenünk áldja meg a nemes szívű adakozókat, példájuk pedig szolgáljon buzdításul mindannyiunknak.

Egyházközségünk életéből

Abból az alkalomból, hogy az idei május hónapban tartottuk első budai istentiszteletünket és pedig május hó 7-én, a XI. Darányi-úti és 21-én a II. Torockó-téri református templomokban, megemlékezni óhajtok a mi egyházközségünk eddigi hitéleti munkatereiről.

Az 1867. év nemcsak hazánk történetének, hanem a Királyhágón inneni unitárius egyház történetének is nevezetes éve. A budapesti unitárius közönség ezekben a történeti időkben indult meg, mint mustármag, hódító útjára, hogy hivatását teljesítse fővárosunkban a hitélet terén. Buzogány Áron lelkészi minőségben, Hajós János, Bedő Albert gondnokok, Jakab Elek és mások, akik hivatallalukkal átjöttek a bércecs hazából, voltak első itteni híveink.

Buzogány Áron Ferenc József nagy püspökünkkel, mint a kolozsvári gimnáziumunk növendékei, egyszerre és egy helyre indultak külföldi útra a kiegyezés előtti utolsó években, hogy hön óhajtott vágyukat, a tanári széket elődeikhez méltóan töltsék be. De az Isten könyvében sorsuk más-kép volt megírva. Mikor külföldről haza érkeztek, akkor üres volt a kolozsvári szószék és ők nemes versenyre keltek s úgy táplálták kolozsvári híveinket az igével. Ferenc József a püspöki székbe jutott, Buzogány Áron pedig a válásügyi minisztériumba, mint a tanügyi osztály tisztviselője és az unitárius egyház képviselője. De azért ők életük végéig együtt munkálkodtak és együttes munkájuk egyik szép eredménye a budapesti unitárius egyházközség, a másik pedig a Keresztény Magvető. Mind a ketten példaadóan megfelelték hivatásuknak.

Buzogány Áron, mint budapesti hívő lélek nem elégedett meg az-
zal, hogy a minisztériumban jól képviselje egyházunkat és iskoláink ügyét, hanem arra törekedett, hogy az ide feljött unitáriusokban az egyház iránti hűséget és ragaszkodást erősítse, gon-

dozza, növelje. Az ő várbeli Színház-utcai lakásának szívesen látott vendégei voltak az unitárius egyház itteni hívei, akik ide gyültek egybe házi istentiszteletre, hogy hallják a rég óhajtott ígét és itt az ünnepnapokon úrvacsorában is részesültek. Itt találkoztak a Budapestre fel-feljövő püspökünkkel is. Azonban úgy érezték, hogy nem elégíti ki lelküket teljesen, vágytak rendes istentisztelet után. Óhajuk igyekezeteikkel, lelkesedésükkel és áldozatkészségükkel valósággá vált. Az első nyilvános unitárius istentiszteletet 1869 június 13-án a Kálvin-téri református templomban tartotta Ferenc József, akkori kolozsvári első lelkész. Ez volt az első templomi unitárius istentisztelet Budapesten. Ezután is szorgalmasan jártak a Színház-utcai vendéglátó házba, ahol a házigazda lelki és szellemi táplálékkal és magyaros vendégszeretettel fogadta hittestvéreit. Itt beszéltek meg az egyházközség ügyeit, itt beszélgettek arról, hogy meg kellene alakulnia a fiókegyházközségnek.

Végre sok küzdelem után a fiókegyházközség megalakult 1876-ban. Ebből az alkalomból tartotta október 22-én az evangélikus főgimnázium nagytermében a második nyilvános istentiszteletet Ferenc József püspök s a következő évben, 1877 június 17-én Derzsi József kolozsvári lelkész. Ekkor elhatározták, hogy évenként két istentiszteletet tartanak s arra meghívják a kolozsvári lelkészeket és paptanárokat. Azonban szükségét látták annak, hogy helybeli lelkésze legyen az egyházközségnek és terhesebb áldozattól se riadtak vissza.

Végre oly erőre kapott az egyházközség s hívei száma is annyira gyarapodott, hogy 1881 október 2-án Derzsi Károly egyházközségünk első és alapító lelkésze megtarthatta az evangélikus főgimnázium nagytermében az anyaegyházközség megalakulása

alkalmából az ünnepi istentiszteletet, melyen püspökünk is részt vett, aki egyházközségünk szervezése alatt is mindig nagy gondal, pártfogással vett részt a szép munkában testi-lelki barátjával, Buzogány Áronnal együtt. Derzsi Károly alatt kétszer volt havonként ugyanott istentisztelet. Az előbb említett híveinken kívül a munkában résztvettek Derzsi Károly lelkész és Székely Ferenc bíró. Alig, hogy megalakult az anyaegyházközség, a templomépítés gondolata foglalkoztatta híveinket és sok küzdelem és munka után 1890 október 26-án felavathatták Koháry-utcai templomunkat püspökünk jelenlétében, ahol minden második vasárnap tartottak istentiszteletet. Itt megjegyzem, hogy a templomavató istentiszteleten a mindenünnen érkezett vendégek között megjelent Józán Miklós akkori polgárdi-i lelkész, később évtizedeken át Budapest lelkésze, most szeretett püspökünk. 1894-ben a Székesfőváros segítségével segédlelkészi állást szerveztek és ebből az alkalomból elhatározták, hogy minden vasárnap tartanak istentiszteletet. Az ünnepnapokon eddig mindig csak az első napokon tartottak istentiszteletet, 1896 áprilistól kezdve azonban az ünnepek első- és másodnapján is.

1906 decembertől kezdve a Csobánc-utcai iskolának a Székesfőváros által átengedett tantermében gyűjtötte össze Józán Miklós akkori esperes lelkészünk a környékbeli székely munkásokat délutáni istentiszteletre minden hó első vasárnapján a téli hónapokban. A nyári hónapokban szünetelt eddig a templomozás; mert híveink elmentek Erdélybe a falujukba, városukba, kinek hol volt a szülőföldje és ott azokban az évszázados fehérre meszelt templomokban merítették erőt a további küzdelemre és előhaladásra. Azonban a világháború és az utána ránk nehezedeő komün és elszakadás elválasztotta híveinket Erdélytől és így a nyári időszak-

ban is fenntartották az istentisztelet rendjét.

A világháború és a ránk nehezedő komün különösen fiatalságunk sorsát nehezítette meg. Ennek a fiatalságnak terhe enyhítésére dr. Csiki Gábor, mostani esperes, kezdeményezésére alakult meg az Unitárius Misszióház és az ott elhelyezett második templomunkat 1929-ben avattuk fel. Míg Koháry-utcai templomunkban a kezdettől fogva megszokott 11 órakor tartották istentiszteleteinket, itt 10 órakor volt istentisztelet. Mivel rádiós istentiszteleteink

tartására alkalmasabb a 9 óra, ezért később a 9 órai istentiszteletet is rendszeresítették, mint ifjúsági istentiszteletet. Ezek voltak eddigi budapesti istentiszteleteink helyei. Itt csak a szoros értelemben vett budapesti istentiszteletek helyéről emlékeztem meg. Nagy Budapesten számtalan helyen tartanak istentiszteleteket, sőt egy templomunk is van, Pest-szentlőrincen.

Ehhez a lassan fejlődő istentiszteletsorozathoz most a budai istentiszteletek csatlakoztak, amelyeket Szent-Iványi Sándor vezető

lelkészünk tartott a tőle megszokott ihlettséggel és az ügy iránti buzgósággal. Valóban szép munkát végzett. Budai híveink buzgóságától és kitartásától függ, hogy a szép kezdetnek egyházépítő eredménye legyen. Vagyunk sokan, kik azzal a gondolattal megyünk ezekre az istentiszteletekre, hogy Budán felépül a harmadik templomunk. Hiszen innen indult meg a várbeli Színház-utcai Buzogány Áron lakásból az unitárius egyház hódító útján. Adja Isten, hogy úgy legyen.

U. L.

Guman Jenóné, dálnoki Árkosy P. Ferike emlékezetére

A Nagyküküllő völgyében, még mindig az idegen megszállást szenvedő Erdélyben, városi villák és házak között áll egy szerény, vörös téglából épült ház, melyre a magasba szökő tornyot még mindig nem építették fel és melyről a vakolat még mindig hiányzik; de amelyben annál buzgóbban száll az elszakadt, árva magyarok éneke és imája az Úr felé: a **medgyesi unitárius templom**. A kik ismerik Isten e szerény hajlékának történetét, a küzdelmeket, miket idegen járom alatt nyögő magyar hívek vívtak létesítéséért, március 9-én gondolatban bizonyosan felhúzták még nem létező tornyára a fekete gyászlobogót, mert ezen a napon költözött el közülünk egyik leglelkesebb megalapítója és áldozatos létrehozója ennek a kis unitárius templomnak: **Guman Jenóné, dálnoki Árkosy P. Ferike**.

Ósi székely unitárius nemesi családból született Körnöcbányán, 1888 január 22-én. Édesanyja vallását követve a katolikus hitben nevelkedett, míg fiútestvéreit unitárius lelkész hiányában az édesapa taníttatta az ósi székely hit igéire. Ezeken a családi vallásórákon Ő is megtanulta tisztelni és hinni az egy igaz Istent és megérve nagykorúságát, lelki meggyőződését kö-

vetve, felvette ősapái hitét, az unitárius vallást, melynek utolsó lehelletéig igaz híve maradt.

1913 március 9-én ment férjhez Guman Jenő bányamérnökhöz, kit elkísért egyéves amerikai tanulmányútjára. Itt született meg kis leányuk, kinek amerikai keresztanyjául egy ottani unitárius nőt kért föl és akit Pittsburghban keresztelt meg az ottani unitárius lelkész.

Haza jöve, sorsa visszavezette ősei földjére Erdélybe, Kolozsvárra, majd Tordára és végül 1928-ban az erdélyi szászok legerősebb fellegrárába: Medgyesre. Gyermekéi megnövekedésével csalládi gondjai csökkenvén, fáradhatatlan energiáját most ősapái hitének, az unitárius vallásnak istápolására fordította. Akkoriban Medgyesén csak unitárius szórvány-egyházközség volt, hetenként egyszer járt be Erzsébetvárosról a pap istentiszteletet és vallásórákat tartani. Ily alkalmakkor az unitárius pap mindig asztalának vendége volt és mint az egyházközség főgondnoka ebéd után részletesen tájékozódott az egyház ügyeiről és tüzetesen megtárgyalták a sürgős teendőket. Egy ily alkalommal vetődött fel a medgyesi unitárius templom építése és Bende Béla akkori erzsébetvárosi unitárius pap segít-

ségével sikerült a medgyesi városi tanácstól telket szerezni a templom és temető részére, az építkezéshez szükséges tőke összegyűjtéséhez pedig saját maga kezdte meg önkéntes felajánlásával a gyűjtést, mely a kolozsvári anyaegyház támogatásával sikerrel is végződött.

A ház felépült, s bár a szűkös tőkéből nem tellett már az Isten hajlékának külső díszét megadni, azért nem kisebb lelkesedéssel sereglettek össze a hívek a felszentelésre. Sikerült egy harmóniumot is beszerezni, de énekvezér nem lévén, Ő maga ült a hangszer mellé és áhitatos szívvel vezette hittársait az ősi zsoltárok éneklésében.

Életét családjának, leányai, fia és utóbb nevelt leánya felnevelésének szentelte. De maradt ideje a művészetek szeretetére is: mesteri kézzel vezette az akvarell ecsetet és ösztönös megértéssel tanulmányozta a képzőművészeteket. A kölni, egyházi régiség-múzeumában egy 1100. évből megmaradt, fából faragott Krisztus feszület előtt órákig gyönyörködött az ősi keresztény művészet mélységében és csak a záróra tudta onnan eltávolítani. A klasszikus zene műértője és avatott művelője volt. Saját maga

tervezte, magyaros, lehelletfinom kézimunkáit amerikai barátai terjesztették a tengeren túl, hirdetve a magyar iparművészet nagyszerűségét. Német, francia és amerikai barátaival azok anyanyelvén, egyforma könnyedséggel és szellemességgel társalgott és levelezett. Emellett igazi háziasszony, odaadó anya és feleség, mindenek előtt és mindenek fölött egész lelkével magyar és unitárius volt.

Az igaztalan politikai üldözések férjét 1942 őszén megfosztották otthon viselt állásától és a megszállott Erdélyből menekülniök kellett. A megpróbáltatások óráiban és az idegen járom súlya alatt, csaknem negyed százados kisebbségi sorsban mindenkor

erős lélekkel állott férje mellett és szerencsésen kivezetve családját a magyargyűlölet hazájából fajtestvérei közé. Boldogan jött Magyarországra három felnőtt gyermeke és négy unokája körébe. Sajnos, alig egy évig élvezhette a viszonylagos lelki nyugalmat szerettei körében. A kéréhetetlen sors tragikus hirtelenséggel szólította el szerettei köréből, kivételesen boldog és harmónikus házasságuk 31. évfordulóján, életének 56. évében.

Vele egy értékes, művelt és fennkölt szellem távozott körünkől, emlékét örökké őrizni fogják maradandó tettei, melyeket a megszállás legnehezebb napjaiban a magyarságért és egyházáért hozott.

Biblia olvasása közben

Ap. csel. II. rész, 1. vers.

Ha az apostolok könyvét olvasunk, azt látjuk, hogy az apostolok véleménye sokban eltér egymástól, azonban egy: a cél mindig közös. Ez a cél az volt, ami a mai kereszténységé is kell, hogy legyen: minél tökéletesebbé tenni a földi életet és így Isten országát itt, ezen a földön megvalósítani. Az evangéliumokat olvasva, szintén látjuk, hogy az evangélistákat más és más irányelvek vezették Jézus életének és tanításának megírásában, de a cél itt is közös volt: minél tökéletesebben az olvasó szeméi elé tárni az eszményi ember, az Ur Jézus Krisztus életét. Ebből látszik, hogy különböző nézetű, véleményű, emberek munkálkodhatnak együtt, ha megtalálják a közös célt, mely egész életüket beföldti. Ha ebből a szempontból nézzük a keresztény egyházakat, azt tapasztaljuk, hogy a *cél közös az összes egyháznaknál*. Mi volna más a célja a vallásnak, mint-hogy híveit neveléssel, Igehirdetéssel, vallásos könyvek olvasásával, imádsággal, templomozással — az erény útján — minél tökéletesebb életre vezesse, Istennek tetsző életre segítse.

Rájövünk arra, hogy mindnyájan egy közös mennyei Atyát imá-

dunk, Jézust mindnyájan követni igyekszünk, hiszünk az Isten szent-lelkében, mint vezérlő szellemünkben, a keresztény anyaszentegyházban, amely magában foglal mindenkit, aki követi Jézust, a bűnök bocsánatában és az örök életben. Abban is megegyezünk, hogy a családi életet tartjuk igaz, keresztény életnek, ezt az Istenadta sejtet, melynek tisztaságától függ a nemzet és az egyház nemessége. Minél több egy országban, egy egyházban a békés, tiszta életű, muskás-otthon, annál nemesebb az egyház és az ország, amelynek ezek az otthonok a részlet. Nem szabad, hogy valami is elválasszon bennünket egymástól, az meg valóban csapás volna a nemzetre, de még a keresztény egyházra is, ha ellenségekké tenne bennünket. És ha megemléstjük azt a legerősebb kapcsolatot, amely minket szorosán egy édesanyához, a szent Magyarországhoz csatol, akkor azt hiszem, valóban megkövetelhetjük mindenkítől, aki keresztény, és magyar, hogy legyünk egy akaratú, egy szívvel és lélekkel együtt.

Ezek a gondolatok mindig eszembe jutnak, mikor a temetőbe megyek és látom elvonulni az egyes koporsók előtt a különböző egyházak lel-

készett. Istenem, mily egyenlők vagyunk. Ugyanaz a bánat keseríti lelkünket, a szülők, a gyermekek, a hitvesárs, a jó rokon és barát elvesztése és egy a vigasztalónk: az örökké élő Istenünkhöz fordulunk valamennyien balzsamért sebeinkre mi a porból lévők. Mikor szép téli napon járunk ki a temetőben, milyen egyenlő az egész temető, csak egyforma dombocskák emelkednek hóval befedve. Mikor lemegyünk a riasztó szíréna jelre az óvóhelyre, oda is egyenlő sóhajjal megyünk, egyházi szokásainhoz híven keresztvetéssel, vagy csak kezünket összekulcsolva rebegjük: Atyám, a Te kezeidbe ajánlom szeretteim lelkét és saját lelkemet. Legyen meg a Te akaratod. És mikor mi ketten Gizella leánnyal mint riasztó ügyeltesek felváltjuk egymást és ő elviszi keresztrel díszített könyvét az íróasztalról és én odateszem a kehellyel díszített könyvem, úgy érzem, egy lélek vezet bennünket arra, hogy vallásunkkal foglalkozzunk és erősítsük magunkban a vallásos érzést.

Mikor drága véreinkre, nemzetünk védelmére, áldozatos lelkű honvédeinkre gondolok ott túl a Kárpáton, lelki szemelmemmel ott látom messze keleten erdélyi véreimet, amint a pihenés percelben fegyverökre dőlve nézik a csillagos eget, önkéntelen pillantással megkeresik a Hadak-útját és egyszerre dudolni kezdik: Ki tudja merre, merre visz a végzet göröngyös úton, sötét éjjelen... bércecs hazánkra gondolnak, az otthoni kis székely falura s a kis székely faluról szép Erdélyországra és egész Magyarországra. Kezüik összekulcsolódik és felsóhajtanak egy szívvel, lélekkel: Égi Atyánk véd és oltalmazd azt a drága földet, kunyhóit és palotáit, iskoláit és templomait, lett légyen tornyán az újjászületés betlehem-i csillaga, az önfeláldozás golgothai keresztje, vagy az örök virrasztás kakasa és adj erőt nekünk, hogy mi is védhessük a Te segítségeddel.

Legyünk kedves Testvéreim szent hazánk fiai és leányai egy akaratú, egy szívvel és lélekkel, akkor megsegít minket a magyarok Istene.

Ujvári László.

K Ö N Y V E K R Ö L

Bölöni Farkas Sándor: Nyugateurópai utazás. (Kolozsvár, 1943.) Unitárius szempontból és a magyar reformkorszak szemszögéből egyaránt értékes munkát végzett dr. Jancsó Elemér, mikor Bölöni Farkas Sándor Nyugateurópai utazását jól tájékoztató bevezetéssel együtt kiadta. Unitárius szempontból érdekes azért, mert Bölöni Farkas Sándor önmagával példázza azt a legsajátosabban transzilván lelket, mely a lokális, korlátok közé szorító viszonyokat az univerzalizmus ivelésébe tágtítja. A reformkor szemszögéből pedig azért jellemző Bölöni Farkas Sándor alakja, mert irodalmi kísérletei után a társadalmi újítások felé fordul és e téren elméleti és közéleti munkája Wesselényivel és Széchenyivel állítja őt egy sorba. Az Erdélyi Múzeum, az Erdélyi Kaszinó terve neki époly életbevágóan fontosak, mint Széchenyi gyakorlati tervei s külföldi útján, épúgy lelkesedik a „gyors-szeker” sebesen robogó menetén, mint a jól s humánusan felszerelt amerikai börtönökben, melyek „erkölcsi machina” gyanánt javítják a megátalkodott embereket. Ha az adott keretek meg nem gátolnának, sok megkapó részletet idézhetnénk Bölöni Farkas írásából: a Vendome oszlopáról, a párizsi Királyi Bibliothekáról és sok más tapasztalatairól remekbe készült arcképeket ad. Felidézhetnők azt a jelenetet, melyben „hirtelen borzadás” lepi meg, amint a tisztelet érzelmével megáll Washington szobra előtt és mind-ebből nemcsak az a változatos és színes képsorozat állna elő, melynek megismerése osztályrészül jutott egy sokat nyugtalanzkodó és tudásra szomjuhozó embernek, de mindenek felett leginkább az az értékes lelkület ragadja meg az olvasót, mely Bölöni Farkas életművéből kisugárzik. Igazi introvertált személyiség, akinek fáj, hogy a tudás és tehetség háttérbe szorul s akinek mégis nem az a legfőbb gondja, hogy a maga fájó sebeit enyhítse, hanem, hogy a közállapotokat javítsa. Még mi-

előtt Nyugateurópát és Amerikát beutazza, érzékeny lelkében máris kiformalódik egy jobb világ eszményi képe s ez hozza őt lelki rokonságba Döbrenteivel, Kazinczyval, s ez állítja őt a Széchenyiek, Wesselényiek vonalába.

Dr. K. G.

Dr. Dancsházy Nagy Sándor debreceni református lelkipásztor: „Az egyház harca” (ekklésia militans) című művében nagy tudással és széles ismerettel foglalta össze ezt a hatalmas anyagot, ami felekezeti különbség nélkül mindenkit utbaigazít a belmisszió munkájában. Túlzott, de nem bántó, sőt az igazságra és javításra törekvő lélekkel mutatja be a mai lelkipásztorok, keblt tanácsosok és hívek lelkületét és a hit hiányát, hogy ne mondjam, mint ő mondja, hitelenségét. Az olvasó elé tárja a krisztusi tökéletes lelki életet. Elsősorban ugyan református testvéreinknek írta ezt a több mint 300 oldalas könyvet (327 oldal), de szól minden keresztényhez. (Exodus kiadás, 1942.) (u. l)

Balogh Anna: Ember leszek. (Korda rt. Bpest, 154 oldal.) Regény a magyar ifjúság számára. Egy hivatalnok családból származó ifjú harca az előítéletekkel szemben. Érettségi után ipari pályát választ, hogy azon kivívja az elismerést és példát adjon arról, hogy nem csak az íróasztal mellett boldogulhat az ember. Közben nagy lelki próbán megy keresztül. Mindenek előtt szüleit kell meggyőznie arról, hogy hivatást teljesít, amikor belső sugallatra a gyakorlati pályát választja. Hivatalnok osztálya, mint elesettet eltemeti, csaknem mindenki megtagadja és elfelejti. Végül is diadal-maskodik. Hivatás érzettel végzett munkája a legszebb eredményeket hozza meg. Becsületes élete, eredményei tekintélyt szereznek számára. Kivívja a társadalomban azt a helyet, melyet a hivatal íróasztala mellett el nem érhetett volna, hiszen képességei más területre vonzották. Szaktekintély lesz, kit mindenki, akik elfordultak tőle és lenézték, elismer és csodál. Tanulságos könyv,

jól szórakoztat és arra bátorít, hogy ne féljünk a munkamezőtől, mert bármilyen is az, ha hivatással dolgozunk, gyümölcsöt terem, melyben örömlink telik.

K. G.

„Erdély a magyar országgyűlésen”. Ezen a címen most jelent meg az Erdélyi Párt parlamenti kiadványa, amely harmadszor foglalja kötetbe az erdélyi törvényhozók parlamenti munkásságát és részletes tájékozódást nyújt az erdélyi problémákról. A parlamenti kiadványnak az a célja, hogy az országgyűlésen elhangzott felszólalások tükrében a nemzet összességével megismertesse az erdélyi kérdéseket és a megoldásra váró legsürgősebb feladatokat. Az Erdélyi Párt parlamenti kiadványa az egységes magyar nemzetlélek kialakulását munkálja és erősíti a közvéleményben az áldozatkészség és felelősség vállalás öntudatos szellemét. A 170 oldalas kötet fejezetenként tárgyalja az egyes erdélyi kérdésekben elhangzott felszólalásokat és értékes adataival lehetővé teszi, hogy az olvasók az erdélyi kérdések minden részletét megismerhessék. A kiadványt az országgyűlési napló alapján Végh József szerkesztő, az Erdélyi Párt központi sajtóelőadója állította össze.

Júliusi számunkban hozzuk az alábbi könyvek ismertetését:

Szeőkeffalvi Szent-Miklós László: *A pákói Pákey* (másként Tamás) család.

P. Róth Antal S. J.: *Új szempontok a típuskutatóban.*

Baksa János: *A bün dlarc nélkül*

P. Szentmártoni Kálmán: *Berde Mózsá.*

ISTENTISZTELETET TARTUNK BUDÁN a II., Torockó-tér 1. sz. református templomban f. hó 18-án déli 12 órakor.

Teológiai Akadémiánk vizsgáló bizottsága előtt ez évben négyen tettek szakvizsgát: Bajor János, Bedő Béla, Péter Ödön és Székely Gergely. Mindnyájuknak áldásos és eredményes munkát kívánunk a gyakorlati év alatti munkahelyükön.

Duna-Tiszaközi Unitárius Szórványegyházközség

Egyházi vezetőségünk s minden jó unitárius egyházilag eleven problémáját képezi a mai vallásos és más irányú világnézetek harcában azoknak az unitáriusoknak a lelki-gondozása, akik szervezett és lelki-késszel bíró egyházközségeinken kívül és azoktól távol, szórványokban élnek. Számarányukhoz viszonyítva éppen mi unitáriusok rendelkezünk a legnagyobb szórványterülettel s ennek következtében éppen nekünk kell derékon ragadnunk ezt a kérdést. Egyházi főhatóságunk meghozta a szükséges intézkedéseket: felosztotta a területet és lelkészeket bízott meg a lelki-gondozás feladatainak végzésével. Magától értetődő, hogy a megbízott lelkészek, az egyetemes unitárius egyház és a magyarság érdekében, a legnagyobb hivatásérzettel be kell, hogy töltsék megbízásukat, mely ugyan kívülről érkezett, de belső lelkiismeret-beli kérdéssé, kell hogy átalakuljon. Egy olyan nagy területen azonban, mint amekkorát a Duna-Tiszaközi Unitárius Szórványegyházközség foglal, a lelkész munkája meglehetősen meg van nehezítve, tekintettel a nagy távolságokra és arra, hogy mintegy 135 kisebb-nagyobb sejtet alkotnak a fent említett szórványegyházközség területén élő hívek. Nagy előrelátásról és bölcsességről tett bizonyosságot az 1944 március 5-re összehívott Duna-Tiszaközi Unitárius Szórványegyházközség közgyűlése, amikor a három legnagyobb szórványgócpontban élő híveink közül választotta meg gondnokait (Kecskemét: P. Buzogány Lajos p. ü. tanácsos; Rákospalota: H. Fejér Domokos ny. lg. tanító és Szolnok: Tiboldi Gyula tanár) és amikor a további 22 presbitert úgy válogatta össze, hogy lehetőleg minden egyes terület képviselve legyen, akik együttesen mintegy átölelik az egész szórványterületet s akiket keresztül a lelkészek, ha közvetlenül ritkábban is, érintkezhetnek majdnem minden szórványunitáriussal. A gondnokság, illetve presbiterség tehát nem csupán tisztséget jelent, hanem mindenekfelett hivatást; azaz belső kötelességérzetből eredő munkavállalást. Ez azt jelenti, hogy

minden egyes gondnoknak és presbiternak ma vállalnia kell és be kell töltenie a világi papság szerepét. Vállalnia kell annak a közösségi életnek a kialakítását, amelyből egyetlen szórványunitárius sem maradhat ki s amelyen belül egymás ismerése és becsülése, továbbá a közös hit és meggyőződés, a közös cél és munkavállalás képezik az összetartó erőt.

Mint legfontosabb teendőt, egymás megismerésének a kérdését vettem fel e helyen. S ez vonatkozik először a lelkész és a hívek viszonyára. Itt azonban újra hivatkoznom kell a személyes és közvetlen érintkezés nehézségeire, mely szét-szórtságunkból adódik. Itt jöhetnek a lelkészek segítségére a presbiterek. A szervezés során remélhetőleg elérjük azt, hogy az egyes presbiterek között feloszthatjuk a területet és minden presbiter atyánkfia-nak rendelkezésére bocsáthatjuk azon híveinknek névsorát, akik közvetlen környezetében, vagy hozzá közel élnek. Az a gondnok és presbiter pedig, aki hivatásszerűen fogja fel megbízatását, indítást fog érezni saját körzetéhez tartozó unitárius testvéreinek meglátogatására s ezáltal megismerésére. Így a lelkész, híveinek meglátogatása alkalmával, jó segítséget kap presbitereiben, akivel együtt keresheti fel őket. A továbbiak során a gondnokoknak és a presbitereknek ápolniuk kell az egyházhoz való tartozás tudatát. A hívek meglátogatása során buzdítaniuk kell őket, hogy a keresztelezés, az esketés és a temetés alkalmával vegyék igénybe saját lelkészüket. Ezáltal az adottságokhoz és lehetőségekhez mérten szoros és meleg kapcsolatot tudunk teremteni egymás között s ennek a kapcsolatnak kötelékei területi szét-szórtságunkon keresztül és dacára is, benső közösségi élet megélésére képesítenek.

Ezt a célt szolgálná az is, ha minden egyes unitárius szórványcsalád járna az „Unitárius Értesítő”-t. A gondnok és a presbiterek hassanak oda, hogy aki csak teheti, rendelje meg említett egyházi lapunkat, akiknek pedig nem áll módjában, annak

siessünk együttesen támogatására, anyagiakban is. Különböző a megrendeléssel kapcsolatos kívánságokat lelkészi hivatásunk (Budapest, IX., Högyes Endre-utca 3. szám.) a legnagyobb örömmel teljesíti.

Még számos probléma vár felvetésre, majd pedig megoldásra, de az elindulás stádiumában, tegyük meg legalább ezeket a kezdő lépéseket. Mert ezek csak kezdő lépések. Még messze vagyunk, de remélhetőleg nem elérhetetlen messzeségben, attól az állapottól, amikor minden szórványhívünk lelki gondját-baját, általános szociális helyzetét ismerni fogjuk. Pedig ennek is el kell következnie. Aztán itt van még a legfontosabb kérdés, amit legelőször kellett volna említenem: szórványgyermekünk vallás-erkölcsei nevelése. Ezekről később szólni fogunk s igyekeznünk inézményes megoldásokat fogantatni.

Végezetül meg kell emlékeznünk egy olyan eseményről, amely a szórványegyházközségünkben végzett odaadó munkának méltó gyümölcse, de amely egyetemes egyházi szempontból is nagy fontosságú. Ezt pedig úgy hívják, hogy: *Szórványistentisztelet Rákoskeresztúron*. Ideje pünkösdi másodnapja, helye Palatka József presbiter a fia családi háza. Hogy a rákoskeresztúri szórványistentiszteletünk már ilyen öröndetes esemény formájában jelenkezik, annak letéteményese Palatka József. Nevezett atyánkfia valóban levonta presbiterségével járó feladatkörét s azt önmagában hivatássá mélyítette. Áldozócsütörtök előtti napon, amikor személyesen elbeszélgettünk, azt mondotta, hogy a konfirmációt ünnepevényen nem vehet részt, amiért bizonyára megbocsát az Isten — tette hozzá — mert személyesen akarja meghívni híveinket a pünkösdiistentiszteletre. Ezt megelőzően természetesen már elvégezte az adatgyűjtés nehéz munkáját s így a környékből 4—5 községből rendelkezésre állott az unitáriusok névsora. A személyes, később pedig levél által történt meghívás eredményeképpen pünkösdi másodnapján délután szép gyülekezet kulcsolta imára kezét, hallgatta a pünkösdi

evangéliumot és avarta templommá, Istennek kedves hajlékává Palatka József presbiter a fia és kedves neje leánya. Mindenki boldog volt, mindenki érezte Isten közvetlen közelségét, és az Ő áldó kezének simogatását. Talán az első plinkósd alkalmával összegyűlt és tevékenységbe lendült tanítványi lelkek éreztek hasonló emelkedetiséget és belső örömet. És talán az őskeresztények rendeztek hasonló szeretetvendégséget.

Mi csak hált adhatunk Istennek, hogy ilyen munkásokat adott egyházunknak, annak az egyháznak, amely ugyan mennyiségileg nem veheti fel a versenyt más egyházakkal, de amely minőségileg mindig az élen tudott járni. Isten segítségével és hősi életszemlélettel, sok-sok áldozatvállalással ezután is megpróbáljuk bizonyítani unitarizmusunk minőségi értékeit, nemzetnevelő erejét és Istenországunk munkálására történt elhivatását. **Bencez Márton**

A KONFIRMÁCIÓS CSOPORTKÉPEK. Az 1944. évben konfirmáltakról készült csoportképek a Koháry-utcai lelkészi hivatalban kaphatók. Darabja 1.60 P.

Ferencz József debreceni lelkész a fia, ki hosszú időn át Budapesten teljesített szolgálatot, a kolozsvári Unitárius Teológiai Akadémián történelmi és jogi tárgykörből magántanári képesítést szerzett. Szeretettel gratulálunk.

Bencez Márton misszióházi s. lelkész atyánk fia a közelmúltban tett sikeres lelkész-képesítő vizsgát a kolozsvári teológiai akadémián. Ez alkalmából szeretettel köszöntjük és munkásságára, a mi egy Istenünk bőséges áldását kérjük.

Dr. Lokodi Sándor Zoltán műegyetemi magántanár atyánkfiának a tudományos szakirodalom művelése és az egyetemi oktatás terén szerzett érdemei elismerésül az egyetemi rendkívül tanári címet adományozták. Gratulálunk.

Gyallay-Pap Domokos gimnáziumi tanár, író atyánkfiának — nyugalomba vonulása alkalmából — a középiskolai oktatás, valamint a kulturális élet szolgálatában szerzett érdemeiért a tanügyi főtanácsos címet adományozták. Szeretettel gratulálunk.

A protestáns szépirodalom összegyűjtése

A protestáns szépirodalom mind-ezideig sem bibliográfiában, sem anthológiában nyilvántartásba nem vétetett. Hosszú ideje folyik már egy olyan munkálat, amely ezt a hiányt akarja pótolni. Protestáns szépirodalmi lexikon készül. A református rész már a befejezéshez közeledik. A teljesség okából szükséges azonban, hogy valamennyi protestáns felekezet szépirodalma összegyűjtésük legalább a jelen századból. Ez a munka elsősorban gyakorlati célt szolgál azért, hogy megismerteti, kik a „miénk”, s szellemi erőnk hatalmas seregszemléje lesz. Tudományos alapon készül, s így kívánatos, hogy egyetlen protestáns szépírónk se maradjon ki. Ezért azokat a protestáns olvasóinkat, akiknek már jelent meg nyomtatásban szépirodalmi kötetük, arra kérjük, hogy a lejjebb felsorolt pontok szerint adataikat mielőbb szíveskedjenek megküldeni a szerkesztő címére: Hézszer Zoltán ref. lelkész, Budapest, XIV., Telepes-u. 1/b. III. 6. Bár a könyvtári stb. anyagot szerkesztő már feldolgozta, pontosságuk jelzésére, akiknek adatai már valamelyik szépirodalmi kútfőbe felvételtek. — A köv. adatokat kérjük: 1. Név (írói álnevek ill. beütjegyek is). 2. Vallás (vallásváltotatásnál előző vallás is). 3. Születés ideje (év, hó, nap) és helye, 4. Foglalkozás, képzettség. 5. Tagságok, tisztségek, kitüntetések (irodalmi vonatkozásban). 6. Mely lapnak szerkesztői vagy munkatársai. 7. Művek pontos címe, műfaja, a megjelenés helye, ideje, kiadója, nyomdája, oldalszáma; esetleges újabb kiadások; idegen nyelvre fordítások. 8. Műfordítások; anthológiák stb. szerkesztése. 9. Előkészületben vagy sajtó alatt levő munkák felsorolása.

Kolozsvári gimnáziumunkban április hónapban tartották meg az érettségi vizsgákat. A kormány részéről Kovács Kálmán tanügyi főtanácsos, az egyház részéről Márkos Albert ny. tanár atyánkfiak elnökölttek a vizsgákon. A 27 tanuló közül hárman (Gálffy Miklós, Kovácsy

Az olvasó írja

Nem azért írom ezeket a sorokat mintha a Koháry-utcai templom szószékéről elhangzott beszédek ellen emelnék kifogást. Azokkal teljes mértékben meg vagyok elégedve, hiszen mindenikből az ihletesség és a felkészültség állapítható meg.

Van azonban egy szempont, mely hiszem, hogy megfontolásra érdemes. A hívőt sokszor érdeklik olyan dolgok, melyek hallására vagy igen sokáig kell várnia, vagy egyáltalán nem hallhat róluk, mert a prédikátort más szempontok, más elgondolások kötötték le. Ezért tartanám jónak, ha az egyházközség vezetősége, a lelkészi iroda mellett egy levelesládát állítana fel, melybe a hívek kívánságait tartalmazó leveleket betehetnék.

Mindenkinek vannak olyan megoldásra váró kérdései, melyek felett hosszú idő óta töpreng, de amelyekkel egymagában eddig megoldani nem tudott. Lehet, hogy csupán egyetlen kis szikrára volna szüksége, hogy a nyugalomát megszerezhesse. Épen azért, mert sokat töprengt a kérdés felett, az számára igen komollyá vált s a szószékről kapott válasz nagy segítség lenne számára. Nálunk unitáriusoknál nincsen meghatározva — az ünnepek kivételével — hogy a prédikátornak miről kell beszélnie s épen ezért lehetne a hívők ilyen formában előterjesztett kívánságait tekintetbe venni. Ez természetesen nem jelenthet a prédikátorok számára megkötést s csupán csak kívánság lehetne, de talán sok esetben maga a prédikátor is örvendene annak, hogy hívei közül egynek, személy szerint is, feleletet adhatott kérdésére.

Lehetnének ezek a kívánságok névtelenül, vagy névvel ellátottak, aszerint, hogy a hívő melyik módot választja. Ugy gondolom, hogy mindkét forma kapcsolatot jelentene lelkészek és hívek között.

(töprengő.)

Pál és Zsakó János) jelesen, tizenjól és tizennégyen elégségesen értek. József Miklós püspök úr 100 pengő jutalmat adományozott a legjobban érettségizett részére, mit a tanári kar egyhangú döntéssel Zsakó Jánosnak, Zsakó Zoltán atyánkfiának adományozott.

Keblei Tanács ülését június 6-án egybekelvtte az elnökség. A keblei tanácsosok azonban olyan kis számban jelentek meg az ülésen, hogy az nem volt megtartható. Törvényeink értelmében ugyanis a választott keblei tanácsosok egyharmada kell a határozat képeségéhez.

Ágoston János atyánfia abból az alkalomból, hogy érettségi vizsgáját sikeresen letette — konfirmáció növendékeink jutalmazására könyveket adományozott. A mi egy Istenünk áldása legyen az adakozón, vizsgájához gratulálunk.

Az Unitárius Misszió Háza Diákothonába az 1944—45. isk. évre szóló felvételi kéréseket folyó évi augusztus hó 1-ig kell beadni. Felvételre csak azok számíthatnak, akik múlt évi hátrálékukat fenti időpontig kiegyenlítették.

Adományok a Duna-Tiszaközi Unitárius Szórványegyházközség részére: Nagy Dénesné, Rákoshegy 20 pengőt úrvacsorai bor megváltása címen; Madarász Lászlóné, Sashalom, pünköszt alkalmával úrvacsorai bort; özv. Páll Miklósné pedig úrvacsorai kenyeret adományozott. A rákoskeresztúri úrvacsoraszertáshoz kenyeret és bort Palatka József a fia és neje adományoztak. — Isten áldása legyen a jókedvű adakozókon.

ADOMÁNYOK NYUGTÁZÁSA:

Bombakárosultak javára: Útő Lajosné 10, Vargha Judit 50, Zsigmond Lőrinc 20, Zsigmond Boriska 10, Wágner Ferencné 10, Gergely Ilona 10, Perey Mária 10. Összesen 120 pengő.

A l elkészi könyvtár javára: dr. Mahler Sándor 20, dr. Surányi Ede 5. Összesen 25 pengő.

A Berde Bizottság javára: Vértés Jenő 25, Péch Aladárné 3, Kádár Ferenc 5, dr. Szász Anna 40, Major Péter 10, Rédiger Károly 20, Pákey Izabella 12, Varga Istvánné 2, Unitárius Leányegylet 2, dr. Surányi Ede 10, dr. Kaplayné Schey Marianna 1, Pausperti Károly 4, özv. Nyiredy Gézané 12, Nyiredy Erzsébet 12, dr. Nyiredy Gézané 24, Arlow Győző 4, Bencze Béláné 30, Hegedűs Szilárd 4, dr. Péterffy Jenő 5, Péterffy Gyula 5, Benes Vincéné 50. Összesen 283 pengő.

A Nőszövetség javára: Vértés Jenő 25, dr. Weisz Sándor 2, Spitzer Gézané 60, Soós Ágostonné 5.60, Kuti Károly és felesége 20, Perey Mária 5, özv. Schey Ernőné 1. Összesen 117.60 pengő.

Az Unitárius Értesítő javára: Lederer Imre 15, Ebner Rezső 7, N. N. 500, id. Endrei Géza 5. Összesen 527 pengő.

A budai templom javára: Liszkai Weisel László 42, Konfirmandusok perselypénze 16, Kuti Károly 50, Szép Gyula 5, Robonyi Piroska 10, özv. Láng Józsefné 5, Joó Elek 10. Összesen 138 pengő.

Az egyházközség túlküldésaira: vitéz Zsolnay Gyuláné 20, Reiszmann Ignácné 7.60, József János 4.50, ajtai Kovács József 10, Valkony Józsefné 10. Összesen 52.10 pengő.

A Leányegylet javára: József János 5 P.

A Lelkészi Nyugdíjintézet javára: Szép Gyula 5, dr. Surányi Ede 15, dr. v. Szinte János 10, özv. Jáky Nándorné 3. Összesen 33 pengő.

A Misszióház javára: dr. v. Szinte János 20 P.

Istentiszteleti sorrend július hónapban:

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végezt
A) Templomokban:			
V., Koháry-u. 4.	2 9 16 23 30	d. e. 9 d. e. 9 d. e. 9 d. e. 9 d. e. 9	Barabás István Szent-Iványi S. Kereki Gábor Szent-Iványi S. Barabás István
Unitárius Misszió Ház IX., Högyes-u. 3.	2, 16 30 9 23	d. e. 10 d. e. 10 d. e. 10 d. e. 10	dr. Csiki Gábor dr. Csiki Gábor Bencze Márton Bencze Márton
B) Körzetekben:			
Ref. templ. XI., Darányi K.-u. 5.	2	d. e. 12	Szent-Iványi S.
Ref. templ. II., Torockó-tér 1.	16	d. e. 12	Szent-Iványi S.
C) Vidék:			
Dunapataj	2 16	d. e. 10 és d. u. 3	Bencze Márton Bencze Márton

A Cserkész Osapat javára: dr. v. Szinte János 10 pengő.

A Magyar Unitárius Nők Szövetsége gyűjtése a bombakárosultaknak. Az I. sz. gyűjtőíven adakoztak: özv. Kálnoki Kis Jenőné 50, dr. Kálnoki Kis Jenő 50, dr. Halász Jánosné 50, Simon Mihály Pál 100, dr. Gothárd Kálmán 20, dr. Szinte Jánosné 20, N. N. 100, dr. Zsakó Istvánné 20, dr. Váry Istvánné 10, dr. Zsakó Gyula 10, dr. br. Daniel Gábor 30, vitéz dr. Lázár János 100, dr. Veress Pálné 20, Kovács Kálmán 20, Krieger Tamás 6, Barabás Istvánné 20, özv. dr. Zsakó Andorné 5. Összesen 631 pengő. —

A II. sz. gyűjtőíven adakoztak: Szent-Iványi Sándorné 50, dr. Josipovich Istvánné, Győr 20. Összesen 70 pengő. — A III. sz. gyűjtőíven adakoztak: dr. Csiki Gábor 40, özv. Viola Miklósné 10, Patakfalvy Sándor 40, N. N. 10, Buzogány Anna 5, Ráduly Jánosné 50, dr. Josipovich Istvánné, Győr 20, dr. Mikó Tiborné 10. Összesen 80 pengő.

A III. számú gyűjtőíven adakoztak: dr. Csiki Gáborné 20, Polyánné és Margit 10. Összesen 135. P. — Gyűjtés eredménye összesen 846 pengő. — A Magyar Unitárius Nők Szövetsége ezúton mond hálás köszönetet mindazoknak, akik áldozatkészségükkel hozzájárultak a bombakárosultak segélyezéséhez.

UNITÁRIUS ÉRTEŚITŐ

Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon: 317—529. Csekk számlaszám: 30.400

Felelős szerkesztő és kiadó: SZENTE-IVÁNYI SÁNDOR.

Előfizetési díj egy évre 5 P. Megjelenik minden hó 15-én. A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség.

vargyasi Máté Ernő könyvnyomdája, Budapest, VIII., József-utca 41. szám. — Telefon: 139—259.